

енергії, відпущеної ТЕЦ, становила 74,4%, а у структурі середнього за рік тарифу відпуску для ТЕЦ – 55,15 коп.

Фактична середня вартість виробництва 1 млрд. кВт•год електричної енергії на ТЕЦ (за даними 2009 року) становила 741,3 млн. грн.

Вартість виробництва 1 млрд. кВт•год. електричної енергії на ТЕЦ за умови заміщення інших видів котельно-підлого палива вугіллям становить 309,77 млн. грн. (у цінах 2009 року) при вартості вугілля, необхідного на виробництво відповідної кількості електроенергії – 230,48 млн. грн. (з урахуванням середніх питомих витрат умовного палива на виробництво електроенергії на ТЕЦ та вартості 1 тонни вугілля в умовному паливі за 2009 рік, наведених у табл. 2).

При виробництві на ТЕЦ 1 млрд. кВт•год з використанням як палива тільки природного газу, вартість виробництва становитиме 835,39 млн. грн., у тому числі вартість природного газу – 621,5 млн. грн.

Вартість виробництва 1 млрд. кВт•год. електричної енергії на ТЕС в 2009 році з урахуванням структури тарифу становила 367,7 млн. грн. При цьому як паливо в основному використовувалося вугілля (96,7% у структурі палива). Вартість палива становила 77,62% від обсягу реалізації – 285,4 млн. грн.

Для атомних та гідроелектростанцій, які здійснюють постачання електричної енергії за регульованим тарифом, середня вартість виробництва 1 млрд. кВт•год електричної енергії становила відповідно 138,4 млн. грн. та 116,1 млн. грн.

Розраховані вартісні показники та фізичні обсяги ПЕР, необхідні для виробництва і відпуску 1 млрд. кВт•год електричної енергії, наведені в табл. 3.

Дані табл. 3 можуть бути використані для виконання розрахунків різних варіантів виробництва електроенергії та

визначення потреби в ПЕР у натуральному та вартісному вираженні.

Висновки

Запропонована модель визначення потреб у паливно-енергетичних ресурсах та джерел їх покриття у натуральному та вартісному вимірі на визначений період з метою оптимізації системи балансів ПЕР дозволяє з урахуванням стратегії економічного і соціального розвитку, пріоритетів та прогнозів розвитку паливно-енергетичного комплексу країни вибрати критерій оптимізації та моделювати варіанти балансу ПЕР з розрахунками згідно із запропонованим алгоритмом його обсягів у натуральних та вартісних показниках.

Література

1. Стратегічне планування у паливно-енергетичному комплексі на базі моделі «TIMES-Україна»: наук. доп. / Р.З. Подолець, О.А. Дячук; НАН України; Ін-т екон. та прогноз. – К., 2011. – 150 с.

2. Звіт за 2009 рік / Офіційний сайт національної комісії регулювання електроенергетики України: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.nerc.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=92675&cat_id=34446

3. Статистичний щорічник України за 2009 рік / Державний комітет статистики України // за ред. О.Г. Осауленка. – К.: Видавництво «Консультант», 2010. – 566 с.

4. Інформаційна довідка про основні показники розвитку галузей паливно-енергетичного комплексу України за грудень та 12 місяців 2009 року / Офіційний сайт Міністерства енергетики та вугільної промисловості: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/publish/article?art_id=166989&cat_id=35081

Г.В. СЛІЗКОВА,

Київський національний університет технологій та дизайну

Особливості кризових явищ та антикризового управління в Україні

У статті розглянута сутність та характеристики кризових явищ. Визначена суть, завдання, мета та основні принципи антикризового управління підприємством. Наведено принципи створення антикризової стратегії та антикризової програми. Досліджено сучасні методи та графічну схему антикризового управління.

Ключові слова: антикризове управління, криза, стратегія, управління, прийняття управлінських рішень.

В статье рассмотрена суть и характеристики кризисных явлений. Определены суть, задача, цель и основные принципы антикризисного управления предприятием. Приведены принципы создания антикризисной стратегии и антикризисной программы. Исследованы совре-

менные методы и графическая схема антикризисного управления.

Ключевые слова: антикризисное управление, кризис, стратегия, управление, принятие управленческих решений.

The article tells about an essence and a description of the crisis phenomena. The essence, tasks, purposes and basic principles of crisis management are certain. Principles of creation a crisis strategy and a crisis program are resulted. Modern methods and a graphic chart of crisis management are investigated.

Keywords: crisis management, crisis, strategy, management, acceptance of administrative decisions.

Постановка проблеми. Історія людства завжди була пов'язана із боротьбою та негодами – епідеміями, війнами, втратами. Стабільний стан і криза виступають антагонізмами у розвитку будь-якої системи. Розробка теоретичних та практичних засад антикризового управління бере початок із середини 80-х років минулого століття в економічно розвинутих країнах світу [1, с. 32].

Антикризове управління являє собою організоване управління, націлене на більш оперативне виявлення ознак кризового стану та створення відповідних умов для його своєчасного подолання, з метою забезпечення відновлення життєздатності окремого підприємства та недопущення виникнення ситуації його банкрутства [2, с. 67].

Тож, велике практичне значення для управління має розуміння як сутності кризи, так і основних функцій, принципів та методів антикризового управління, уміння застосувати їх у кожній конкретній ситуації.

Об'єктом дослідження є сутність кризи та антикризового управління, предметом дослідження – актуальні принципи та методи антикризового управління підприємством. Хоча вітчизняні науковці [4–8] у своїх роботах приділяють багато уваги об'єкту дослідження, проблема надання управлінцю чіткої системи дій та визначення найбільш ефективних методів виходу із кризи залишається нерозв'язаною.

У роботі використані загальнонаукові методи дослідження: співставлення, порівняння, впорядкування, групування, систематизація, структуризація.

Метою даної статті є розгляд актуальних для українських реалій методів та принципів антикризового управління підприємством, аналіз прикладної схеми ефективного виведення підприємства із стану кризи. Це забезпечить ефективну роботу управлінця, що особливо важливо за умов світової економічної кризи.

Виклад основного матеріалу. Термін «криза» походить від грецького слова κρῆσις, що в перекладі означає поворотний пункт, результат. Якщо дивитися на кризу як на явище, то з'ясується, що вона необхідна для розвитку системи так само як і стабільний стан. Тому кризове явище слід сприймати як переломний момент розвитку підприємства, що дає управлінцю можливість вивільнити скриті резерви та зробити компанію більш стабільною та конкурентоспроможною на ринку.

Підприємство, в широкому розумінні, це складна економічна система, що спрямована, з одного боку, на задоволення потреб громадян та розвиток національного господарства, а з іншого – на підвищення ефективності свого функціонування (максимізації прибутку при мінімумі витрат). Тому доцільним є підхід фахівців [3, 4], який базується на концепції теорії Дарвіна щодо виживання сильніших. При капіталізмі ресурси суспільства перерозподіляються через механізм банкрутства від власника неефективного до власника ефективного виробництва, що дає можливість використовувати їх з максимальною віддачею для себе і суспіль-

ства. Іншими словами, не варто витрачати суспільні сили на утримання від краху неефективно функціонуючі компанії.

В Україні поняття кризи також не є новим, однак її загальне сприйняття дещо різниться від світових тенденцій. Так, за часів СРСР було прийнято вважати, що кризи є характерною ознакою лише капіталістичного способу виробництва. Ряд вітчизняних науковців досліджують це поняття виключно на макrorівні [4], інші поєднують його із станом підприємницьких структур [5] або з економічним та фінансовим середовищем [6], дехто із науковців пов'язує кризу із поняттям «ризик» [7] тощо.

Так, визначивши поняття «криза», доцільно дослідити причини її виникнення на підприємстві. Дослідження в зазначеній галузі показують, що існують різні погляди науковців та обумовлено різні причини виникнення кризових явищ. Класифікацію криз, що узагальнює причини виникнення, види, симптоми перебігу, характеристики прояву та можливі наслідки криз представлено на рис. 1 [2, с. 36].

Причинами виникнення кризових явищ можуть бути як зовнішні фактори, до яких слід віднести умови життєдіяльності суспільства, політичну ситуацію в країні, стан зовнішнього середовища; так і внутрішні, що визначаються організаційною структурою підприємства, його економічними та технологічними особливостями.

До об'єктивних причин виникнення кризових явищ на підприємстві відносяться, наприклад, циклічні потреби в модернізації та реструктуризації суб'єктів господарювання. Вирішення цього питання потребує додаткових витрат, що більшість підприємств не можуть собі дозволити. З одного боку, проведення процесів реструктуризації дозволяє суб'єктам господарювання утримувати міцні позиції на ринку, з іншого – тільки наявність значних прибутків надає можливість для проведення модернізації. Необхідно зазначити, що останнім часом виробничі галузі, такі як легка промисловість та агропромисловість, досить рідко мають позитивні показники прибутковості.

Однією із зовнішніх причин виникнення кризових явищ на підприємстві є природні фактори, що характеризуються змінами в оточуючому середовищі. Так, світова економічна криза, що розпочалася в 2008 році та охопила велику кількість країн, і зокрема Україну, не могла не позначитися на функціонуванні вітчизняних підприємств. Українська економіка та економіка підприємницьких структур значною мірою залежить від зовнішньоекономічних відносин, імпорту товарів, ситуації на фінансовому ринку, курсу валют тощо. Так, перебіг подій свідчить про те, що більшість вітчизняних підприємств не зуміли зберегти своїх позицій на ринку, втримати свій рівень прибутковості та вчасно стабілізувати фінансово-господарську діяльність.

За зазначених умов однією із причин виникнення кризових явищ на підприємстві є суб'єктивна, що зумовлюється неефективністю системи управління підприємством.

Відповідно до масштабності, кризові явища охоплюють окремі частини підприємства або його діяльність в цілому.

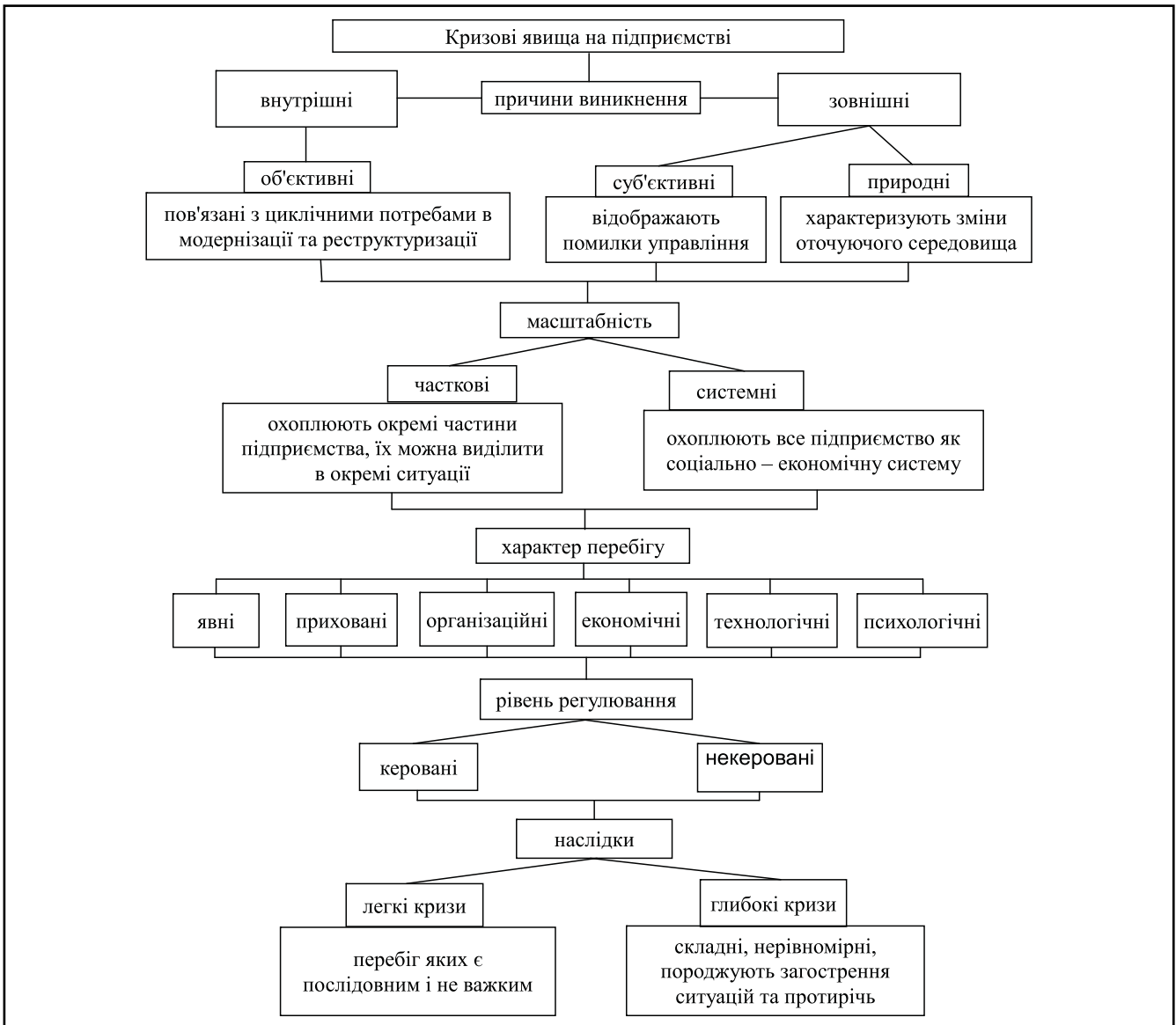

Рисунок 1. Характеристика кризових явищ на підприємстві

Характер перебігу кризових явищ на підприємстві визначає рівень їх керованості та серйозність наслідків.

Розглянемо класифікацію кризових явищ за характером перебігу. Організаційні кризи, до яких можна віднести невідповідно великий штат працівників та неузгодженість їх роботи, як правило, виникають у часи успішної діяльності підприємства. Коли ж на підприємстві виникає фінансова обмеженість, організаційні помилки одразу стають явними. Зазначена тенденція сьогодні досить часто спостерігається в Україні. Технологічні кризи в сучасному середовищі виникають як наслідок конкурентної боротьби на фоні технологічного та наукового прогресу. Існує велика кількість заходів з подолання технологічних проблем, зокрема зважена амортизаційна політика при виробництві товару, що має здатність морально зношуватися.

Обґрунтування класифікації кризових явищ є досить важливим, оскільки дозволяє розробити конкретні заходи з їх подолання. Так, кризові явища поділено на керовані та не-

керовані. Необхідно зауважити, що за відсутності своєчасних дій усі кризи стають некерованими.

Досить важливо своєчасно охарактеризувати кризове явище, спрогнозувати його розвиток і вірогідні наслідки. Наприклад, одними з найважливіх для діяльності підприємства можуть бути наслідки прихованих криз, оскільки передбачити їх появу та вплинути на них досить складно.

Практика показує, що запобігання кризовим явищам на українських підприємствах не реалізовується достатнім чином. Незважаючи на те що у підприємницьких структурах існують певні системи управління, навіть вони не гарантують вчасної діагностики явищ та запобігання їх появі. Більшість вітчизняних підприємств функціонують на позичених коштах, які використовуються неефективно, з максимальним ризиком їх неповернення, що призводить до дестабілізації діяльності цих підприємств при виникненні найменших негативних змін в оточуючому середовищі [2, с. 37–39]. Не допустити останнього має антикризове управління підприємством.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Антикризове управління – це такий процес управління, що враховує ризик настання кризової ситуації, аналіз її симптомів, розробку заходів для зниження негативних наслідків кризи і використання здобутого досвіду для подальшого розвитку підприємства.

Головне завдання антикризового управління – вироблення найменш ризикових управлінських рішень, які дозволили б досягнути поставленої мети з мінімумом додаткових засобів та при мінімальних негативних наслідках.

Метою антикризового управління є забезпечення нормального функціонування підприємства, що досягається шляхом знаходження балансу між вимогами, висунутими кризовою ситуацією, особистими якостями керівника та готовністю колективу до співробітництва.

Суть антикризового управління виражається в наступних положеннях: кризи можна передбачати, очікувати і викликати; кризи у визначеній мірі можна прискорювати, випереджати, відсувати; до криз можна і необхідно готуватися; кризи можна пом'якшувати; управління в умовах кризи вимагає особливих підходів, спеціальних знань, досвіду і мистецтва управління; кризові процеси можуть бути до визначеної межі керованими; управління процесами виходу з кризи здатне прискорювати ці процеси і мінімізувати їх наслідки [8, с. 52].

До числа основних принципів, на яких базується система антикризового управління підприємством, відносять:

1. Ранню діагностику кризових явищ у фінансовій діяльності підприємства. Враховуючи, що виникнення кризи на

підприємстві несе загрозу самому існуванню цього підприємства та пов'язано із помітними втратами капіталу його власників, можливість виникнення кризи має діагностуватися на найбільш ранніх стадіях з метою своєчасного використання можливостей її нейтралізації.

2. Терміновість реагування на кризові явища. Криза, яка щойно з'явилася, не тільки має тенденцію до розширення з кожним новим господарчим циклом, а й породжує супроводжувальні негативні явища. Тому чим раніше будуть прийняті антикризові механізми, тим більше можливостей для відновлення буде мати підприємство;

3. Адекватність реагування підприємства на ступінь загрози його фінансовій рівновазі. Система механізмів з нейтралізації загрози банкрутства, що використовується, в більшій мірі пов'язана з фінансовими втратами. При цьому рівень цих втрат має бути адекватним рівню загрози банкрутства підприємства. В іншому випадку або не буде досягнутий очікуваний ефект (якщо дія механізму недостатня), або підприємство буде мати невиправдано високі витрати (якщо дія механізму надмірна).

4. Повну реалізацію внутрішніх можливостей виходу підприємства з кризового стану. В боротьбі із загрозою банкрутства підприємство має розраховувати виключно на внутрішні фінансові можливості.

У сучасній літературі відсутня єдність поглядів на процес антикризового управління, тобто послідовність дій, які мають бути здійснені з метою виведення підприємства зі стану

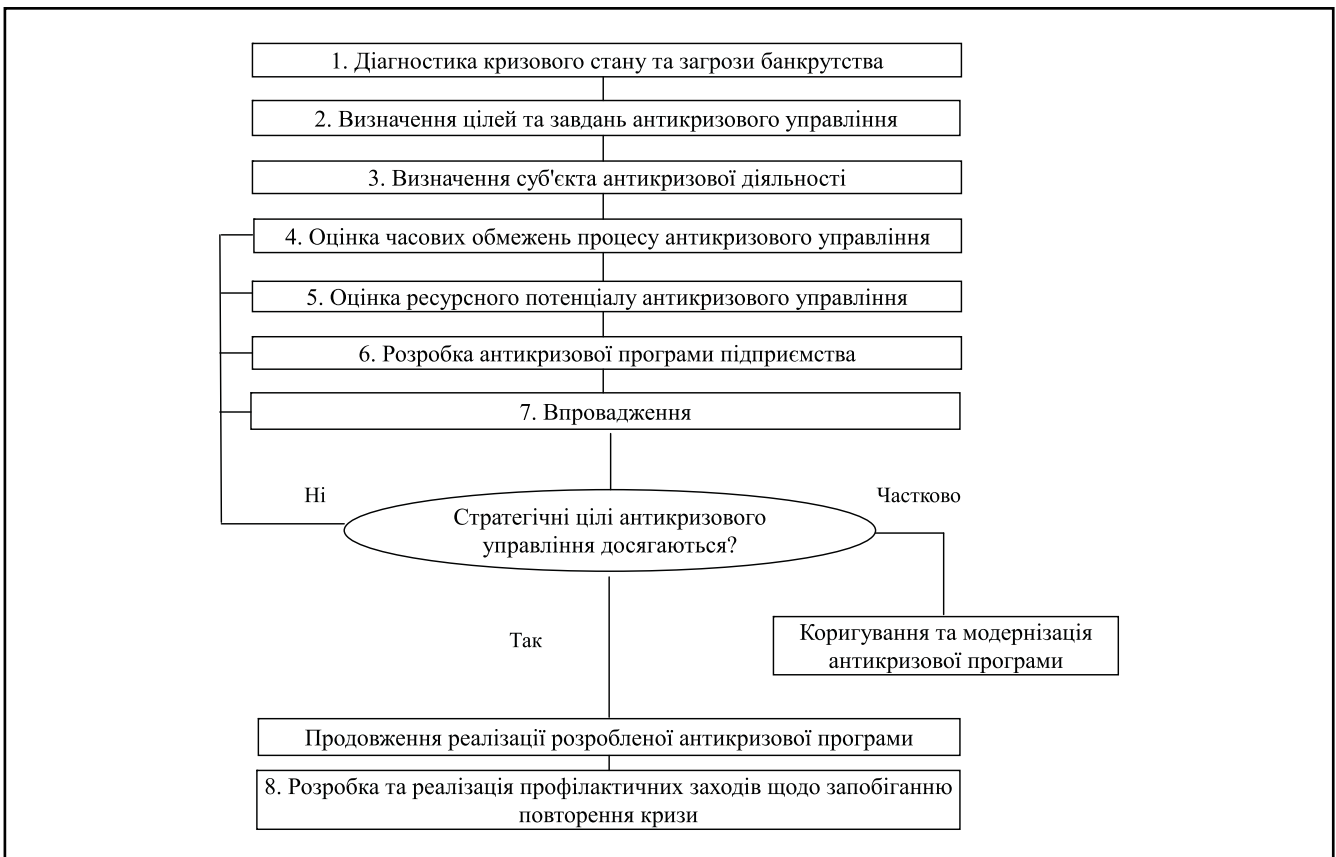

Рисунок 2. Схема антикризового управління підприємством

кризи. Однак, можна змалювати типову модель антикризового управління – таке управління має здійснюватися поетапно та передбачати послідовність дій (рис. 2) [9, с. 82]:

Розглянемо детальніше всі етапи вищенаведеної схеми.

1. Діагностика кризового стану та загрози банкрутства. Завданням цього етапу є визначення основних причин виникнення та поглиблення кризи, оцінка внутрішніх можливостей підприємства та сприятливості зовнішнього середовища щодо подолання кризи.

2. Визначення цілей і завдань антикризового управління. На основі висновків першого етапу визначається стратегічна мета управління та першочергові завдання, які необхідно виконати для її досягнення.

3. Визначення суб'єктів антикризової діяльності. Управління впровадженням заходів антикризового управління здійснюється особою або певним колом осіб, які визначаються як суб'єкти антикризового управління. Ними можуть бути власник підприємства (для малих і середніх підприємств), керівник або менеджер вищої ланки самого підприємства, та антикризовий менеджер – співробітник консалтингової фірми.

4. Оцінка часових обмежень процесу антикризової діяльності. Планування антикризового управління передбачає обов'язкове визначення часових меж. За інших рівних умов найбільш жорстким обмеженням тривалості заходів є ймовірний термін виникнення ситуації банкрутства.

5. Оцінка ресурсного потенціалу антикризового управління. На цьому етапі необхідно визначити достатність ресурсів підприємства для вирішення поставлених задач, а саме: можливості підприємства до генерування потоків грошових коштів для розрахунку по зобов'язанням та продовження самофінансування діяльності; можливість вивільнення ліквідних коштів внаслідок іммобілізації оборотних і необоротних активів; можливість одержання додаткових зовнішніх фінансових ресурсів тощо.

6. Розробка антикризової програми підприємства. З урахуванням результатів роботи попередніх етапів розробляється програма антикризового управління – детальний план заходів, що мають бути вжиті у конкретній ситуації. Визначається послідовність дій та відповідальність за виконання наміченого плану.

7. Впровадження антикризової програми. Найважливішою управлінською функцією на цьому етапі є організація контролю за виконанням програми дій з метою своєчасного коригування непрогнозованих змін внутрішнього і зовнішнього середовища. Система контролю має забезпечувати, по-перше, відстеження динаміки зовнішніх проявів кризових явищ, причин і факторів розвитку кризи, інтегральних показників кризового стану; по-друге, оцінку результатів вжитих заходів.

8. Розробка та реалізація заходів щодо запобігання повторення кризи. На цьому етапі необхідно визначити, які зміни мають бути внесені до основних фінансових стратегій

підприємства: управління грошовим обігом і запасами, управління ризиком; формування та використання прибутку; управління дебіторською заборгованістю, залучення кредитних ресурсів тощо [9, с. 83–84].

Наведена схема антикризового управління не є універсальною, оскільки єдиного рецепту виживання у кризових умовах не існує. Визначений інструментарій доцільно розглядати лише як систематизований перелік типових заходів.

Зупинимося більш детально на етапі розробки антикризової програми підприємства.

Однією з перших умов підготовки підприємства до функціонування в кризових умовах є розробка стратегічного плану. Стратегія формується й розробляється за участю керівників усіх рівнів. З цієї метою слід проводити всебічний аналіз:

1. Діяльності підприємства, результати якого стануть базою для розробки комплексної програми оздоровлення його економічного стану.

2. Наявності системи антикризового управління.

3. Фінансового стану підприємства.

4. Бухгалтерської звітності.

5. Структури майна та джерел його утворення.

6. Рівня рентабельності та обіговості.

7. Стану ліквідності.

Отримані результати дають змогу розробити комплексний план розвитку підприємства, призначений для забезпечення виконання його місії та досягнення відповідних цілей. Окрім стратегічного плану підприємству також необхідно розробити локальні плани на випадок надзвичайних кризових ситуацій: заходи по забезпеченню належного управління, накопичення, розміщення, збереження та своєчасного оновлення матеріально-технічної бази тощо.

Основними принципами формування антикризової програми є:

1. Принцип забезпечення досягнення цілей антикризового управління, який виявляє відповідність заходів визначеним цілям.

2. Принцип орієнтації на проблеми, які потребують свого розв'язання, а не на зовнішні ознаки їх прояву. Відповідно до цього принципу відбір антикризових заходів для включення до антикризової програми має базуватись на визначенні існуючих проблем та передбачати їх усунення.

3. Принцип забезпечення відповідності наявним та можливим до залучення ресурсам підприємства.

4. Принцип відповідності часовим обмеженням антикризового процесу.

5. Принцип багатоваріантності, дотримання якого потребує висунення та оцінки не одного рішення, а досить великої кількості альтернатив. Потреба в розробці багатоваріантних пропозицій зумовлюється необхідністю вибору оптимального переліку заходів, що забезпечується оцінкою кожного запропонованого варіанта з порівнянням наслідків та корисності; зміною умов діяльності підприємства, стану зовнішнього середовища, глибини кризи, що зумовлює доцільність попередньої

Класифікація методів антикризового управління

Метод	Сутність	Застосування
Моніторинг	Дослідження, оцінка та прогноз стану навколишнього середовища в зв'язку з господарчою діяльністю підприємства	Моніторинг зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства з метою раннього виявлення кризи, яка насувається, та «слабких її сигналів», тобто моніторинг потрібен протягом всього життєвого циклу підприємства
Диверсифікація	Розширення сфери діяльності суб'єкта господарювання в будь-якому напрямі, щоб не бути залежним від одного ринку	На початку створення підприємства. При перших ознаках кризи
Санація зовнішня	Система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення платоспроможності, ліквідності, прибутковості і конкурентоспроможності підприємства боржника в довгостроковому періоді	При виникненні загрози банкрутства. На відновлення ліквідності та платоспроможності та, як і при реструктуризації, на відновлення прибутковості та конкурентоспроможності
Санація внутрішня	Сукупність усіх можливих заходів, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення за рахунок власних джерел	При виникненні загрози банкрутства
Реструктуризація	Здійснення організаційно-економічних, правових, виробничо-технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства, його управління, форм господарювання, які можуть забезпечити підприємству фінансове оздоровлення, підвищення ефективності виробництва	На ранніх етапах життєвого циклу підприємства та коли вже криза неминуча, проте на цьому етапі реструктуризація проходить складніше. Переважно на подолання причин стратегічної кризи та кризи прибутковості
Контролінг	Певна функція у системі управління підприємством, яка аналізує та координує систему виконання виробничих програм у порівнянні з плановими показниками. Контролінг є постачальником інформації, необхідної для функціонування системи управління на підприємстві, її аналізу та обробки	Впроваджують на стадії створення підприємств та на підприємствах, які перебувають у фінансовій кризі. Впровадження системи раннього попередження та реагування, що має на меті прискорити виявлення кризових явищ. Розробка санаційної концепції та плану санації, що має здійснюватися в тісному співробітництві із зовнішніми експертами. Контроль за виконанням плану санації

розробки альтернативних варіантів дій на випадок очікуваних та неочікуваних змін; можливість нереалізації запланованих антикризових заходів, їх недостатньою результативністю, що зумовлює потребу в їх доповненні (або оновленні) з урахуванням реалій функціонування підприємства.

6. Принцип професійності. За цим принципом визначається необхідність професійного підходу, доцільність залучення фахівців для підготовки проекту програми.

7. Принцип колегіальності, відповідно до якого доцільним визнається використання роботи фахівців з метою підвищення якості антикризової програми.

8. Принцип максимізації результативності антикризових заходів, згідно з яким перевага має віддаватися інструментам та заходам, які забезпечують максимальну віддачу (у вигляді приросту прибутковості) на одиницю сукупних (прямих та опосередкованих) витрат, пов'язаних з їх підготовкою та проведенням.

9. Принцип оптимізації співвідношення результативності антикризових заходів та ризику їх реалізації.

У сучасній антикризовій літературі достатньо уваги приділяється питанню ефективності антикризового управління. Важко оцінити ступінь ефективності в точних розрахункових показниках, але побачити її можна під час аналізу успішності управління [8, с. 60–64].

До найбільш ефективних методів антикризового управління слід віднести такі:

- моніторинг;
- диверсифікацію підприємства;
- санацію підприємства;
- реструктуризацію підприємства;
- контролінг.

Сутнісна характеристика та сфера застосування досліджуваних методів наведені у таблиці [9, 10]:

Висновки

У даній роботі було розглянуто поняття кризи, її сутність та характеристики. Окреслення причин та наслідків кризового явища дозволяють сформулювати класифікацію, що забезпечує передбачення ситуацій, які в майбутньому можуть негативно вплинути на діяльність підприємства. Визначено сутність, мету, завдання та принципи антикризового управління. Розглянуто принципи антикризової стратегії та антикризової програми. Питання антикризового управління є надзвичайно актуальним для України, особливо у контексті світової економічної кризи, що мала початок у 2008 році. Запропоновано зручний практичний інструментарій – графічно представлено схему антикризового управління підприємством, надано класифікацію найбільш ефективних мето-

дів антикризового управління. Дослідження антикризових заходів дозволяють розробити практичні рекомендації та забезпечити управлінню якісну підтримку прийняття рішень.

Література

1. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством: Навч. посібник. – Київ: ЦУЛ, 2003. – 504 с.
2. Бляхман Л.С. Основы функционального и антикризисного менеджмента. Учебное пособие. – М.: Изд-во Михайлова В.А. – 380 с.
3. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підручник. – К.: НІОС, 2002. – 608 с.
4. Голубева Ю.Е. Сутність кризи та особливості фінансового стану державних підприємств Міністерства оборони України в умовах реформування економіки України // Збірник наукових праць ЦНДІ ЗСУ. – 2005. – №3/33. – 240 с.
5. Антикризисный менеджмент / Под ред. проф. Грязновой А. Г. – М.: «Тандем». – Издательство ЗКСМОС, 1999. – 368 с.

6. Лигоненко Л. А. Антикризисное управление: современное состояние, методическое и кадровое обеспечение // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – №4(22). – 80 с.

7. Чернявський А.Д. Антикризове управління підприємством: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2006. – 256 с.

8. Кривов'язюк І.В. Антикризове управління підприємством: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2008. – 366 с.

9. Лигоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. – К.: Київський національний торгово-економічний університет, 2001. – 579 с.

10. Маноїленко О.В. Підходи до оцінки санаційного потенціалу тимчасово неплатоспроможних суб'єктів господарювання // Економіка та держава. – 2006. – №1. – 85 с.

11. Ситник Л.С. Організаційно-економічний механізм антикризового управління підприємством / Інститут економіки промисловості НАН України. – Донецьк: ІЕП НАН України, 2000. – 503 с.

Л.А. СИБИРКА,
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

Фінансова криза в контексті структурних перетворень економіки

У статті досліджується взаємозв'язок структурних диспропорцій в економіці, економічних циклів і фінансових криз. Основна увага присвячена розкриттю переходу до нового, шостого економічного укладу як першопричини сучасної фінансової кризи. Представлені авторські пропозиції щодо формування національної політики стимулювання структурних трансформацій в економіці в контексті нового економічного укладу.

Ключові слова: структурні диспропорції, економічні цикли, фінансова криза, економічний уклад, структурні трансформації.

В статье исследуется взаимосвязь структурных диспропорций в экономике, экономических циклов и финансовых кризисов. Основное внимание посвящается раскрытию перехода к новой, шестой экономической формации как первопричины современного финансового кризиса. Представлены авторские предложения по формированию национальной политики стимулирования структурных трансформаций в экономике в контексте новой экономической формации.

Ключевые слова: структурные диспропорции, экономические циклы, финансовый кризис, экономическая формация, структурные трансформации.

This article researches the interconnection of the structural disparities in economy, economic cycles and financial crises. The main attention is devoted to the disclosure of the shift to the new sixth economic formation as the origi-

nal cause of the modern financial crisis. The author's suggestions to form the national policy of the stimulation of the structural transformation in economy in the context of the new economic formation are stated.

Постановка проблеми. Сучасні національні соціально-економічні системи являють собою переплетіння та координацію складних за своєю сутністю зв'язків між фінансовим ринком та реальним сектором економіки. Незважаючи на загальну світову тенденцію відносної ізоляції фінансової сфери від виробничих процесів та самодостатності спекулятивних операцій, існує потужна кореляція між економічними процесами, інституційним облаштуванням регулювання фінансово-економічних процесів і подіями на різних сегментах фінансового ринку.

Заплутаність та іноді неявний характер зв'язків між окремими елементами складної економічної системи обумовлює тривалий період аналізу першопричин та основних передумов розповсюдження кожної нової фінансової кризи, яка, звичайно, буде відрізнятися від своїх попередниць. На перший погляд сучасна фінансова криза має своїм джерелом походження різноманітні дисбаланси на рівні елементів фінансової системи, проте уважний аналіз дозволяє констатувати, що характерні ознаки (дестабілізація валютного курсу, падіння фондового ринку, «набіг» на банки тощо) є лише поверхневими симптомами-сигналами про невідповідність структури національної економіки сучасним світовим вимогам ефективності та конкурентоспроможності.